

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK

FÓKUSZBAN A VÁROSOK ÉS A FOGYASZTÁS

Az idén a GEO magazin egyes számaiban bemutatjuk az ENSZ egyes fenntartható fejlődési céljait és a problémákat, amelyek megoldására ezek irányulnak, gyakorlati lehetőségekkel és érdekességekkel kiegészítve.

ÍRTA: SZOMOLÁNYI KATALIN

A

A 193 ország által egyhangúlag elfogadott 17 Fenntartható Fejlődési Cél (Sustainable Development Goals, röviden SDG-k) a fejlődés új mércéjét állította fel, az egész világra kiterjedő törekvéseket fogalmaz meg 2030-ig.

Az előző számban már részletesen bemutatuk a Béke, igazság és erős intézmények (SDG 16), valamint a Partnerség a célok eléréseért (SDG 17) célokat. Folytassuk a sort a városok és közösségek, valamint a fogyasztás problémakörével.

11. CÉL: FENNTARTHATÓ VÁROSOK ÉS KÖZÖSSÉGEK

A fenntartható városok és közösségek célja a településeket – beleértve a nagyvárosoktól a kisebb falvakig – befogadóvá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni.

Mára az emberiség több mint fele, körülbelül 3,5 milliárd ember él urbanizált környezetben, és több mint 500 millió ember sűrűn lakott városokban. Ez több szempontból is veszélyeket hordoz magában. Az urbanizáció kritikus velejárója elsősorban a légszennyezés, ami 2016-ban körülbelül 4,2 millió ember korai halálához vezetett.

Az ENSZ adatai szerint a városok lakóinak pusztán 47 százaléka él a közparkoktól 400 méteres távolságon belül. A Föld területének mindössze 3 százalékát elfoglaló városok felelősek a globális energiafelhasználás 60–80 százalékáért, valamint a kibocsátott üvegházhatású gázok 75 százalékáért.

Az előrejelzések szerint az urbanizáció a következő 30 évben erősödni fog; elsősorban Ázsiában és Afrikában lesz jellemző a folyamat, amelynek következtében 2050-re a Föld lakosságának akár 70 százaléka is városi polgár lesz. A jelen fenntarthatatlan helyzete és a jövő prognóza a világ döntéshozóinak figyelmét is felkeltette, a változtatáshoz szükséges alcélokat pedig az 11. Fenntartható Fejlődési Cél fogalmazza meg.

2030-IG ELÉRENDŐ CÉLKITŰZÉSEK ÉS INDOKOLTSÁGUK

11.1: Biztosítani kell a megfelelő lakhatási körülményekhez és az alapvető szolgáltatásokhoz való

hozzájutást, és növelni a fejlesztéseket a nyomor-nyegedekben.

Indokoltság: A 2018-as adatok szerint a városi lakosság 24 százaléka nyomornegyedekben él.

11.2: Biztosítani kell a megfizethető, biztonságos és fenntartható közlekedési rendszereket, javítani a közúti hálózat biztonságosságát, és jelentős forrásokkal támogatni egy mindenki számára elérhető közösségi közlekedés fejlesztését.

Indokoltság: Önmagában a közlekedési eszközök a városok kibocsátásának 25 százalékáért felelnek, illetve jelentősen hozzájárulnak a légszennyezés súlyosságához.

11.3: Fokozni kell a fenntartható, integrált és részvételen alapuló urbanizációt és településtervezést minden országban.

Indokoltság: Az alapvető problémákat a kutatók szerint a városok tervezésének hiánya okozza, ami miatt az újonnan beépített területek kevésbé veszik figyelembe a helyi környezeti adottságokat, valamint a város növekedése nem jár együtt a közszolgáltatások kiterjedésével az újabb területek felé, emiatt kapacitásbeli problémák merülnek fel.

11.4: Meg kell erősíteni a világ kulturális és természeti örökségeinek védelmét.

Indokoltság: A klímaváltozás mellett az

urbanizáció is jelentősen hozzájárul a kulturális és természeti örökségeink eltűnéséhez. Például a tervezett négysávos híd építése miatt a drezdai Elba-völgy már lekerült az UNESCO világörökségi listájáról.

11.5: Jelentősen csökkenteni kell a természeti katasztrófák okozta haláleseteket és az ezekkel járó gazdasági visszaesések által érintett emberek számát.

Indokoltság: Természeti katasztrófák miatt évente átlagosan 60 000 ember veszti életét, és ennél jóval több embernek negatív hatással van a megélhetésére.

11.6: Mérsékelni kell a városokat érintő hátrányos környezeti hatásokat, különösképp a légszennyezést, illetve a városban keletkező hulladékgazdálkodási problémákat.

Indokoltság: A légszennyezés mellett a városok hulladékgazdálkodásából is rengeteg probléma adódhat, például a hulladék nem megfelelő begyűjtése és feldolgozása, ami higiéniai problémákat eredményezhet városzerte.

11.7: Mindenki számára biztosítani kell az elérhető biztonságos köz- és zöldterületeket.

Indokoltság: A nem megfelelő várostervezés melléktermékeként létrejöhetnek olyan városrés-

2013, Drezda, a Waldschloeschen híd megnyitó fesztiválja

szek, ahol 400 méternél távolabb helyezkednek el a nyitott köz- és zöldterületek. Tudományos kutatások szerint a parkok, játszóterek vagy akár csak a házak kertjei is javítják az emberek fizikai és mentális egészségét.

TÉNYEK ÉS ADATOK

- 828 millió ember él világszerte nyomornegyedekben, főként Kelet- és Délkelet-Ázsiában.
- A hirtelen meginduló urbanizáció nyomást gyakorol az ivóvízellátásra, a szennyvízelvezetésre, a lakókörnyezetre és a közegészségügyre.
- A következő évtizedek urbanizációs folyamatainak 95 százaléka a fejlődő országokat fogja érinteni.
- Az előrejelzések szerint 2050-ig 5 milliárd ember él majd urbanizált területen.
- A globális GDP 80 százaléka a városokban keletkezik.

2020-AS FEJLŐDÉS

A 2020-as év a városok és közösségek számára sem tartogatott sok jót. A Covid-19-járvány leginkább a sűrűn lakott városok lakóit sújtja. Tudományos kutatások szerint a légszennyezés által okozott egészségkárosodás a Covid-19 súlyosabb lefolyásához is vezethet, emellett, hogy a fertőzött esetek 90 százalékát városiasodott területeken találták. Azonban világszerte a lezárások és a csökkenő gazdasági termelés miatt a városok lakói egy új jelenségre figyelhet-

tek fel: a levegő tisztább lett, kevesebb a szmog, és néhol olyan állatok is visszatértek bizonyos területekre, ahonnan az emberi aktivitás elűzte őket. A bezártság és az utazási korlátozások miatt nagyobb hangsúlyt kaptak a köz- és zöldterületek, amelyekre azóta egyre nagyobb igény mutatkozik a városi lakosság részéről. Ezek a jelenségek – a digitalizáció mellett – a jövő várostervezéseire is hatással lehetnek.

MAGYAR EREDMÉNYEK

Magyarország 2020-as eredményei kifejezetten pozitívan alakultak. Nőtt az elégedettség a városi tömegközlekedéssel, emelkedett a keletkező hulladék újrahasznosításának aránya is, és a városok ivóvízellátása továbbra is 99 százalék fölött van. Stagnált azonban a zöldterületek aránya.

A legrosszabb eredmény pedig városaink légszennyezettsége terén született, amely 2013 óta folyamatosan romlik, így a cél eléréséhez ambíciózus tervek kidolgozására van szükség. Ez az eredmény 2021-ben, a koronavírus-járvány végéhez közeledve tovább romolhat, ha a gazdaság termelése visszaáll a pandémia előtti szintre.

ÖKOVÁROSOK

Az ökovárost egyszerűen ökológiailag egészséges településnek is nevezhetjük. Az ökováros egységes organizmust alkot, ahol a város csak a saját maga által megtermelt megújuló erőforrásokat használja, csak annyi és olyan hulladék keletke-

Szmg Budapest

zik, amennyit a település képes újrahasznosítani, és az emberek jólétén kívül a természet jólétére is ügyel. Az ökováros tudatos várostervezést igényel, hiszen a tömegközlekedésen, az energia- és hulladékgazdálkodáson át többek között a táplálkozás kérdéseivel is foglalkozni kell. A ma létező városok többségének azonban már száz- vagy akár ezeréves múltja van, így a már meglévők ökovárossá alakítása nehezebb folyamat. Mivel számítások szerint 2050-re a Föld lakosságának 70 százaléka városi lakos lesz, ezért a jelenlegiek további terjeszkedésnek fognak indulni. Az ökovárosok egyik ismertetőjele az is, ha ez a terjeszkedés fenntartható, a város szerveződési elvének megfelelően, a természet figyelembevételével történik. Van-e más opció? Van, ha tudatosan megtervezett, teljesen új várost húzunk fel egy eddig lakatlan területen.

NEOM, SZAÚD-ARÁBIA LEENDŐ FENNTARTHATÓ VÁROSVONALA

Az emberek a „fenntartható város” hallatán általában a már meglévők erre irányuló fejlesztésére gondolnak, azonban Szaúd-Arábiában ez is másként van. A Mohamed bin Szalman szaúdi koronaherceg által ismertetett „The Line” projekt

Napsziget a holland Almere szomszédságában

Célok	Világ	Szubszaharai Afrika	Észak-Afrika és Nyugat-Ázsia	Közép- és Délkelet-Ázsia	Kelet- és Délkelet-Ázsia	Latin-Amerika és a karibi térség	Csendes-óceáni szigetvilág	Fejlett országok
11. cél: a városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá, állóképessé és fenntarthatóvá tesszük								
Csökkenteni a városok nyomornegyedekben élő lakosság számát.								
Csökkenteni a városi területek szállópor-koncentrációját								

JELMAGYARÁZAT

Trendek (színek és nyilak, nyílhegyek)

- Lényeges előrehaladás/terv szerint halad
- Elfogadható előrehaladás, de gyorsítás szükséges
- Korlátozott vagy nincs előrelépés
- Értékcsökkenés

Jelenlegi szint

- A cél teljesült vagy majdnem teljesült
- Közel a célhoz
- Mérsékelt távolságra a céltól
- Távolság a céltól
- Nagyon messze a céltól
- Elégtelen adat

Tippek, amelyeket egyéni szinten tehetsz a fenntartható városok és közösségek érdekében

- ▮ Nézz utána városod szén-dioxid-kibocsátásának és javítási lehetőségeinek!
- ▮ Ismerd meg környéked kulturális és természeti örökségeit! Látogass el ezekre a helyekre, és oszd meg azokat az interneten!
- ▮ Támogasd a sport- és rekreációs terek fejlesztését a lakókörzetekben! Ezek segítenek egy erősebb, egészségesebb, boldogabb és biztonságosabb közösség felépítésében.
- ▮ Vállalatként kínálj kedvezményeket a városi kerékpárkölcsonzésre!

lényegében egy zero emissziós okosváros építése a Vörös-tenger partján. Az ököváros címet a tudatos és fenntartható tervezés miatt kapja.

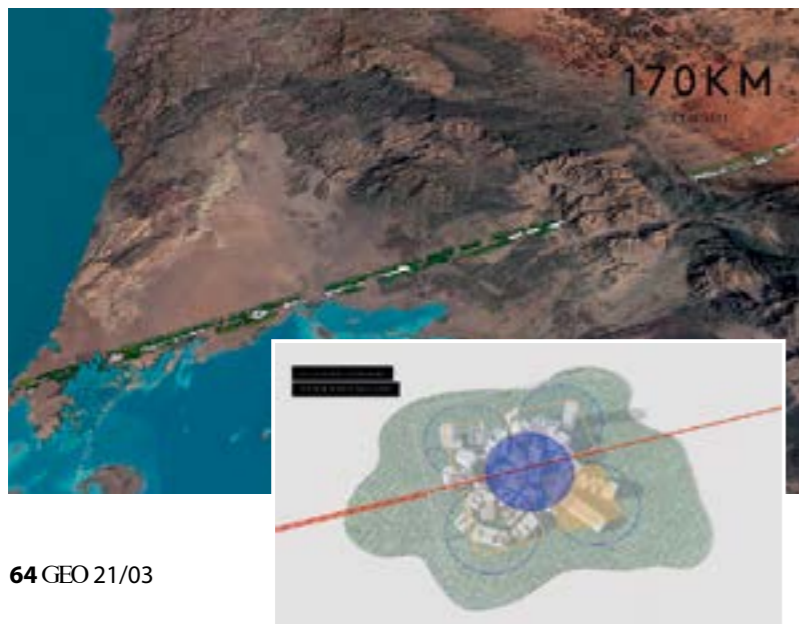
Az alapkonceptió, hogy a város három szintből áll: egy gyalogos-, egy szolgáltató- és

egy úgynevezett „gerinc”-rétegből. A felszíni réteg teljes mértékben a gyalogosok igényeit fogja kiszolgálni, utcákat nem is hoznak létre. A legmodernebb technológiákat alkalmazva a város infrastruktúráját egy mesterséges intelligencia irányítaná, amely az emberek igényeihez próbál alkalmazkodni.

A város 170 kilométeres hossza miatt a közlekedést egy föld alatti ultranagy-sebességű közlekedési eszköz biztosítja, amellyel a város bármely pontjára el lehet jutni legfeljebb 20 perc alatt. Ennek köszönhetően a városrészek közti átjárás rendkívül gyors lesz, és ennek ellátását megújuló energiaforrásból tervezik fedezni. A zöldterületekre kifejezetten nagy hangsúlyt fektetnek, mivel az autók eltűnésével a természet nyer teret: rengeteg park, zöldfelület és a terület biodiverzitásának megőrzésére is kiemelt figyelmet fordítanak.

Az 500 milliárd dollárból épülő ököváros első fázisa várhatóan 2025-re készül el.

Neom, a leendő fenntartható városvonal

12. CÉL: FELELŐS FOGYASZTÁS ÉS TERMELÉS

A felelős fogyasztás és termelés célja egy fenntartható szokásrendszer kialakítása. Az elmúlt évszázad gazdasági és szociális fejlődése magában hordozta a természetes környezet pusztítását a jólét érdekében, azonban olyan rendszerek is sérültek, amelyekről nagyban függ az emberiség túlélése. A globális nyersanyag-felhasználás továbbra is fenntarthatatlanul nő: csak 2010 és 2017 között több mint 12 milliárd tonnával emelkedett a felhasznált nyersanyagok mértéke.

2030-IG ELÉRENDŐ CÉLKITŰZÉSEK ÉS INDOKOLTSÁGUK

12.1 Az országok implementálják a fenntartható fogyasztás és termelés programjaiban megszabott tízéves keretrendszert, amelyben a fejlett országoknak kell vállalniuk a vezető szerep betöltését, és figyelemmel kell kísérniük a fejlődő országok fejlődését és képességeit.

12.2 Biztosítani kell a természeti erőforrások fenntartható kezelését és hatékony felhasználását.

12.3 Felére kell csökkenteni az egy főre jutó élelmiszer-pazarlást kiskereskedelmi és fogyasztói szinten, valamint csökkenteni kell az élelmiszer-vesztéseket a termelési és ellátási láncok mentén, beleértve a betakarítás utáni veszteségeket is.

12.4 2020-ig a vegyi anyagokat és az összes hulladékot környezetvédelmi szempontból megfelelően kell kezelni az elfogadott nemzetközi kereteknek megfelelően, azok teljes életciklusa során. Emellett jelentősen csökkenteni kell a levegőbe, a vízbe és a talajba történő kibocsátásukat az emberi egészségre és a környezetre gyakorolt káros hatások minimalizálása érdekében.

12.5 Jelentősen csökkenteni kell a hulladékképződést a megelőzés, az újrahasznosítás és az újrafelhasználás ösztönzésével.

12.6 Arra kell ösztönözni a vállalatokat, különösen a nagy és multinacionális cégeket, hogy fogadjanak el fenntartható gyakorlatokat, és integrálják a fenntarthatóságra vonatkozó információkat beszámolóikba.

12.7 Támogatni kell a fenntartható közbeszerzési gyakorlatokat a nemzeti politikákkal és prioritásokkal összhangban.

12.8 Az országok biztosítani kötelesek, hogy az emberek mindenütt rendelkezzenek a természetel összhangban lévő fenntartható fejlődéshez és életmódhoz szükséges információkkal és tudatossággal.

TÉNYEK ÉS ADATOK

- ▮ Több mint egymilliárd ember még mindig nem fér hozzá tiszta ivóvízhez.
- ▮ Az emberiség nagyobb mértékben szennyezi folyóit és tavait, mint ahogy azok képesek lennének megtisztulni.
- ▮ Ha világszerte mindenki energiahatékony izzókra váltana, azzal évente 120 millió dollárt lehetne megspórolni.
- ▮ A háztartások felelnek a globális energiafogyasztás 29 százalékáért, következésképpen a globális szén-dioxid-kibocsátás 21 százalékáért.
- ▮ 2019-ben világszerte 38 millió öt évnél fiatalabb gyermek volt túlsúlyos vagy elhízott.

2020-AS FEJLŐDÉS

A Covid-19-járvány a 12. célt nem forgatta fel annyira, mint azt várták, azonban az ENSZ 2020-as jelentései szerint továbbra is súlyos problémák vannak a fenntartható fogyasztás és termelés tekintetében.

Az elektronikai hulladék keletkezésének növekedése messze meghaladja az újrahasznosítás mértékét. Súlyos problémákkal küzdünk az elektronikai hulladékok újrahasznosítása terén, mivel a növekvő fogyasztás, a rövid termékéletciklus és a korlátozott javítási lehetőségek miatt az emberek inkább az új termékekbe való befektetést látják megoldásnak. Ez a szemlélet főként a magas jövedelmű régiókra jellemző, ahol bár létezik program a használt elektronikai termékek begyűjtésére és újrahasznosítására, azonban ezek aránya az 50 százalékot sem éri el.

Az élelmiszerek jelentős része eltűnik az ellátási lánc mentén, mielőtt az eljutna a fogyasztóhoz.

Célok	Világ	Subsaharai Afrika	Észak-Afrika és Nyugat-Ázsia	Közép- és Délkelet-Ázsia	Kelet- és Délkelet-Ázsia	Latin-Amerika és a karibi térség	Csendes-óceáni szigetvilág	Fejlett országok
12. cél: biztosítjuk a fenntartható fogyasztást és termelést								
GDP-arányosan csökkenteni kell a hazai nyersanyag-felhasználást								
GDP-arányosan mérésékelni kell a nem hatékony fosszilis energiahordozók támogatását.								

JELMAGYARÁZAT

Trendek (színek és nyilak, nyílhegyek)

- Lényeges előrehaladás/terv szerint halad
- Elfogadható előrehaladás, de gyorsítás szükséges
- Korlátozott vagy nincs előrelépés
- Értéksökkenés

Jelenlegi szint

- A cél teljesült vagy majdnem teljesült
- Közel a célhoz
- Mérsékelt távolságra a céltól
- Távolság a céltól
- Nagyon messze a céltól
- Elégtelen adat

Egyelőre nem lehet pontosan megbecsülni az élelmiszer-pazarlás mértékét a kiskereskedelmi és a fogyasztási szakaszban, de a betakarítás után, valamint a szállítás, tárolás és feldolgozás során „ elveszett ” élelmiszerek aránya globálisan 13,8 százalék körül mozog, ami meghaladja az évi 400 milliárd dollár veszteséget. A legnagyobb arány Közép- és Dél-Ázsiában mérhető, ahol az élelmiszerek több mint ötöde már feldolgozás előtt eszendőbe megy.

**A klímaváltság növekvő sürgőssége el-
lére a kormányok továbbra is támogatják a
osszilis energiahordozók iparágát.** A fosszilis energiahordozók alkalmazása a globális élelmiszer-
melegedésre és a városok légszennyezésére is
jelentős negatív hatással van. A fosszilis tüzelő-
anyagok közvetetten szintén hozzájárulhatnak a
Covid-19 halálozási arányához a légszennyezés,
légzőszervi megbetegedések és a Covid-19-
fertőzések súlyossága közötti összefüggés
alapján.

**A vállalatoknak orvosolniuk kell a fenntart-
hatósági jelentéseik minőségi hiányosságait.** A fenntarthatósági jelentések készítése a vállalatok fenntartható jövő iránti elköteleződésének egyik jele. Habár 2017 óta minőségi javulás tapasztalható a cégek esetében, még mindig hiányosságokat lehet felfedezni, főként a vízhasználat, a hulladék, a kibocsátás, a nemek közötti egyenlőség, a korrupcióellenes kérdésekkel kapcsolatos képzések, valamint a munkavállalók egészségével és bizton-

ságával kapcsolatos kiadások terén. A legnagyobb hiányosságokat Afrikában, Közép-Ázsiában és Óceániában vélték felfedezni.

MAGYAR EREDMÉNYEK

A magyar eredmények több nyugat-európai ország, köztük Németország, Franciaország és Ausztria tekintetében is jobbak. Változás azonban az elmúlt években nem igazán történt, több érték megragadt a korábban mért szinteken. A gyártások során keletkező kén-dioxid- és nitrogénkibocsátás mérséklődött, bár a 2030-ig kitűzött célokat időarányosan még nem sikerült elérni. Mérsékelt előrelépés történt azonban a körforgásos gazdaság elterjesztésében, ami a gazdaságból visszanyert és a visszajuttatott anyag aránya a teljes anyagfelhasználásra kivetítve.

TUDATOS VÁSÁRLÓK EGYESÜLETE

Az egyik legjobb hazai példa a felelős fogyasztás és termelés elősegítésére a 2002-ben alakult Tudatos Vásárlók Egyesülete, amelynek célja a vásárlók tudatosságának növelése a megvenni kívánt termékekkel kapcsolatban. Az egyesület egyik fő profilja, hogy független szervezetként laboratóriumok segítségével tesztek készítését bizonyos termékcsoportokról, és azokat egy adatbázisba összegyűjtve publikálja a tudatosvasarlo.hu oldalon.

A termékcsoportok között megtalálhatók például mosogató- és mosógépek, grillsütők,

**Tippek, amelyeket egyéni szinten
tehetsz a felelős fogyasztás és termelés
elősegítése érdekében**

- Ne tarts meg olyan ruhákat vagy egyéb tárgyakat, amelyeket nem használsz! Adományozd el azokat!
- Hasznosíts újra!
- Vásárolj fenntartható termékeket, beleértve az elektronikai cikkeket, játékokat, tisztálkodási szereket és bioélelmiszereket!
- Igyál csapvizet palackozott ásványvizek helyett!
- Hideg mosást végezz, mivel a meleg víz több energiát fogyaszt!

mosóporok vagy mosógépek, tabletek, porszívók, de a proteinszeletektől a száraz macskatápokig találkozhatunk a körülbelül 3000 termék teszt-eredményeivel. Az összehasonlítható tesztek mintegy 50 termékcsoportban készültek. Ha tehát vásárláskor nem tudjuk eldönteni az összetevők, a csomagolás és egyéb információk alapján, hogy a termék mennyire fenntartható, érdemes leellenőrizni a tesztek, és megnézni, hány pontot kapott, szerepelt-e a vizsgálatokon.

A fenntarthatóságnak nemcsak vállalati, de egyéni szinten is meghatározóvá kell válnia. A pénzünkkel pedig szavazunk. Ahhoz tehát, hogy elősegítsük a felelős fogyasztást, a felelős termékeket és vállalatokat kell „jutalmaznunk”. Ehhez nyújtanak segítséget ezek a tesztek.

A Tudatos Vásárlók Egyesülete azért dolgozik, hogy az emberek termékek és eszközök iránti tudatosságát növelje, és ehhez objektív mérőszámokat biztosítson. Így a vevő végül maga tudja eldönteni, melyik a számára legmegfelelőbb termék. Azoknak segítenek, akik a vásárlásaik során szeretnének fenntartható, környezetbarát és etikus döntéseket hozni.

Az elmúlt 20 évben az egyesület...

- öt adatbázist hozott létre és tart naprakészen:

- Háztartási vegyszerek | E-számok | Termékcím-
kék | Idénynövények | Gyógynövények;
- készített egy mobilapplikációt a tisztítószerek veszélyességéről;
- eddig 50 termékcsoport 3000 termékét tesztelték, a babafürdetőtől a robotporszívóig;
- 50 városból 1400 háztartást tett igazi zöldt-
honná az ÖkoKörei segítségével;
- 20 közösségi gazdaságot fogott össze, segít és népszerűsít, így 1200 családi asztalra kerül minden évben környezetkímélő, helyi és biztonságos élelmiszer;
- 250 képzést szervezett fogyasztóknak, gazdák-
nak, vállalkozásoknak egyaránt;
- Megközelítőleg 4000 cikket jelentetett meg, hogy információkkal, tippekkel segítsen a fenntartha-
tó és etikus vásárlásban.

A cikk szakértő partnerünk, a Planet Fanatics' Network gondozásában készült. Szerzői: Szomolányi Katalin alapító és ügyvezető, valamint Szepesi Máté, a Planet Fanatics' Network munkatársa.

KÖRFORGÁSOS

**Mérsékelt elő-
relépés történt
azonban a körfor-
gásos gazdaság
elterjesztésében,
ami a gazdaság-
ból visszanyert és
a visszajuttatott
anyag aránya
a teljes anyag-
felhasználásra
kivetítve.**